

Бабаєвська Людмила Валеріївна

старший викладач кафедри іноземних мов

Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, Україна

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА МУЗИКА У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. У статті розглянуто можливості використання інструментальної музики під час викладання іноземних мов, виділено такі напрямки роботи з музичним матеріалом як використання музики для розминки (warm-up), введення в тему заняття (lead-in), вивчення нової лексики, активізації граматичного матеріалу, вдосконалення навичок письма та говоріння. Також запропоновано приклади інструментальних композицій та форми організації занять з використанням «нетекстового» музичного матеріалу.

Постановка проблеми. Використання музики, зокрема пісень, у навчанні іноземним мовам – явище не нове. Протягом останніх 30 років методисти усього світу активно обговорюють переваги і недоліки використання пісенних творів під час формування навичок іншомовного спілкування: читання, аудіювання, говоріння й письма. Завдяки текстовому матеріалу студенти легше запам'ятовують нову лексику, відпрацьовують граматичний матеріал, покращують вимову, а також збагачують свій кругозір. Однак, говорячи про ефективність використання музики на уроках іноземної мови, не можна, на нашу думку, забувати про інструментальну музику, тобто «музику, призначену для виконання на музичних інструментах». [6] Це може бути музика різна за виконанням (сольна, камерно-ансамблева чи оркестрова) або за стилем – класична, народна, джазова, популярна, тощо. Отже, **мета** нашого дослідження полягає в тому, щоб розглянути дидактичний потенціал «нетекстової» інструментальної музики у навчанні іноземних мов й запропонувати можливі алгоритми роботи з нею.

Огляд наукової літератури. Аналіз наукової літератури та досліджень, здійснених протягом останніх показав, що питання можливості використання інструментальної музики на уроках іноземної мови розглядали переважно іноземні методисти та лінгвісти, такі як Holger Ambrosius, Rainer E. Wicke та Serpil Maglicoglu (Німеччина), Graham Dixon та Kristin Lems (США), Pauline Degraeve (Бельгія). У вітчизняній методичній літературі можна знайти чимало досліджень присвячених формуванню мовленнєвих навичок іншомовного спілкування за допомогою пісень (Т. Капітан, А. Сабітова, І. Скіцько, Т. Гора та ін.), проте інструментальна (нетекстова) музика якщо і згадується, то в більшості випадків як засіб забезпечення приємної атмосфери в аудиторії. Таким чином, недостатня увага вітчизняних науковців до вивчення дидактичного потенціалу «непісенного» музичного матеріалу обумовила актуальність обраної теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши літературу і дослідивши можливості використання інструментальної музики на заняттях з іноземної мови, ми виділили наступні напрямки роботи з музичним матеріалом: використання музики для розминки (warm-up) або введення в тему заняття (lead-in), вивчення нової лексики, активізації граматичного матеріалу, вдосконалення навичок письма та говоріння.

Warm-up - «Розминка»: з метою налаштування на іншомовне спілкування та активізування мовленнєвої діяльності на початку заняття можна запропонувати студентам послухати певну інструментальну композицію або її фрагмент і записати свої емоції та враження від почутого у вигляді інтелект-мапи (mind map), розповісти про свої спогади чи

асоціації. Можна також попросити придумати назву композиції та основну ідею, уявити, хто міг написати цей твір, в якій країні та в який час міг жити композитор. Після обговорення ідей, можна надати інформацію про музичний твір. У якості прикладу пропонуємо обрати інструментальну версію пісні британської рок-групи Coldplay *Viva La Vida* у виконанні скрипаля Девіда Гаретта (David Garrett). У його виконанні композиція звучить як гімн життю, велично, радісно, святково.

Lead-in – «вступ до теми» - використовуються переважно для того, щоб активувати знання студентів про тему або розвинути так звані *predicting skills* – вміння будувати здогади та припущення, ґрунтуючись на наявній інформації. Наприклад, вивчаючи тему «Nature» можна запропонувати студентам послухати звуки природи та уривки з композицій, які містять імітацію пташиного співу, комах та інших представників фауни, і порівняти їх; обрати із запропонованих малюнків тих тварин/птахів/комах, яких вони почують у творах, зіставити назви з малюнками, охарактеризувати їх покладаючись на звукове сприйняття. Можливі твори: К.Сен-Санс. "Пташник" із "Зоологічної фантазії", "Карнавал тварин", М. Римський-Корсаков «Політ джмеля», О. Мессіан «Екзотичні птахи». Наведемо ще один приклад використання інструментальної музики у якості «Lead-in»: перед обговоренням теми «The Role of Music» можна спочатку показати уривок з популярного фільму без музичного супроводження, а потім з музикою, обговорити наскільки змінюється сприйняття фільму без та з музикою; запропонувати переглянути той самий ролик але з різним за характером музичним супроводом й поділитися своїми враженнями. Яскравим прикладом є відео How Music Can Change A Scene #1 Pirates of the Caribbean: The Curse Of the Black Pearl (https://www.youtube.com/watch?v=KTmgGC_x_ng)

Vocabulary: Методисти з різних куточків світу одногласно визнають ефективність застосування пісенного матеріалу під час формування лексичних навичок. Однак, незважаючи на відсутність тексту, інструментальна музика також може бути корисною в процесі вивчення нових лексичних одиниць і не лише як приємний фон (background). За допомогою музики можна легше запам'ятати назви музичних інструментів, жанрів, стилів, форм музичних творів й інших музичних термінів. «Путівник по оркестру для юнацтва» (англ. The Young Person's Guide to the Orchestra) Op. 34 Бенджаміна Бріттена є гарним твором, за допомогою якого можна презентувати різні музичні інструменти симфонічного оркестру, вивчити прикметники, які характеризують звучання кожного інструменту, певні фрази, за допомогою яких можна висловити свої думки. [7] Для активізації загально-уживаної лексики необхідно підібрати такі музичні композиції, які б відповідали темі заняття (подорожі, історичні події, пори року, культура країн світу, свята): «4 пори року» А. Вівальді, «Перемога Велінгтона» Л. ван Бетховена, сюїта Black, Brown and Beige («Чорні, коричневі і бежеві») Дюка Еллінгтона. В останньому творі Еллінгтон музичною мовою розповів про етапи життя цілого народу в часі і просторі, про безправ'я, приниження і прийдешню свободу. Отже, впроваджуючи музику у навчальний процес з метою кращого запам'ятовування нової лексики, ми реалізуємо одразу декілька функцій музики в навчанні іноземним мовам – когнітивну, культурологічну й освітню.

Цікавими є розробки доктора Rainer E. Wicke з серії *Musik im DaF-Unterricht – eine Unterrichtsreihe* (Музика на уроках німецької як іноземної – серія уроків). Метою цієї роботи є доведення того, що з музикою без тексту можна працювати на мовних уроках, під час яких учні мають можливість взаємодіяти один з одним, брати участь у дискусіях, обговорюючи культурологічні та краєзнавчі питання, вивчаючи нову лексику й закріплюючи певні лексичні одиниці й граматичні структури. Автор відповідально підійшов до питання відбору музичного матеріалу, врахувавши вікові й індивідуальні особливості своїх учнів (Андреас Волленвейдер «Магічна печера», Л. Моцарт «Дитяча симфонія», Дж. Гершвін «Американець у Парижі», Б. Сметана "Симфонічна поема "Влтава", Ральф (Рейф) Воан-Вільямс «Злітаючий жайворонок»). Основна увага в

розробках приділяється не лише інтерпретації та тлумаченню музичних творів, але й розвитку творчих здібностей учнів за допомогою підходів, орієнтованих на продукування інформації. Більш нетрадиційні завдання, такі як використання тактильної сумки, в якій можна відчутти та ідентифікувати предмети, апелюють до інших органів чуття та забезпечують мотивацію і цікавість. Ще одна мета цієї серії уроків – розвіяти упередження про те, що класичну музику важко зрозуміти. Уроки розроблені таким чином, щоб познайомити учнів з творами класичної музики, щоб вони зрозуміли, що з обраних музичних творів можна винести певний сенс, і що вони стосуються тем, які мають відношення до них самих. Вправи, які пропонується виконати: перед прослуховуванням – ознайомитись зі словами, необхідними для обговорення теми; співвіднести їх з дефініціями (matching); нанести слова на малюнок (labeling); додати до поданих слів свої асоціації; описати фотографію, пов'язану з темою твору; придумати свою назву фотографії, потім порівняти з назвою твору; створити асоціативну мапу (mind map);

під час прослуховування – розташувати речення, які описують події в творі, в правильному порядку; назвати інструменти та їхню роль в творі; дібрати прикметники, дієслова або іменники, які характеризують певні уривки твору; описати дії, почуття, настрій головного персонажу;

після прослуховування – написати твір, підготувати доповідь за темою музичного твору. [14]

Grammar: Ідея використання класичної музики у навчанні граматики знайшла своє висвітлення на сторінках статті «Музика у викладанні іноземних мов» С. А. Мишко. Автор статті пропонує «студентам прослухати певний музичний твір, наприклад композитора-романтика, та описати, що вони уявляли, використовуючи певні часові форми дієслів. Подібні вправи сприяють розвитку навичок творчого письма. Студентам даються домашні завдання наступного типу – підібрати музичний матеріал (час прослуховування не більше двох хвилин), описати його та представити для обговорення в групі; кожному студенту підібрати свій матеріал (не більше хвилини), здати описання викладачу та під час прослуховування визначити, який опис відповідає музиці». [3] Ще одним варіантом відпрацювання граматичних навичок, на нашу думку, може бути використання відеоролику із записом вуличного флешмобу за участю хору "Hans-Sachs" та оркестру філармонії м. Нюрнберг, у виконанні яких прозвучала "Ода до радості" ("Ode to Joy") Л. ван Бетховена. Відео можна використати для відпрацювання теми Present Continuous vs Present Simple. Під час прослуховування студенти мають скласти речення, поставити дієслово в правильну форму, обрати правильну відповідь, визначити, чи є подане речення правильним (якщо воно неправильне, студенти мають пояснити помилку і виправити його), скласти діалог або опис. Студентів з більш просунутим рівнем володіння мовою можна попросити скласти кросворд або загадку, використовуючи певну граматичну структуру.

Writing: Особливе місце у методиці навчання письма іноземною мовою займає творче письмо – особливий вид людської діяльності зі створення власного оригінального продукту, в якості якого виступає текст. Цей вид роботи виділяється тим, що він відображає почуття, фантазії та уявлення учнів. Музика може зробити процес написання творчого письма більш продуктивним та структурним. В методиці викладання німецької мови розрізняють такі види письма як Schreiben nach Musik (Письмо після прослуховування), Schreiben zu Musik (Письмо під час прослуховування) та Schreiben über Musik (Письмо про музику).

Schreiben nach Musik передбачає спочатку прослуховування музичного твору і створення асоціативного ряду у вигляді схеми з ключовими словами або малюнками, потім написання речень або твору з опорою на ключові слова. Студенти можуть описати людину, місце, подію, які асоціюються в них з прослуханим музичним уривком. Можна об'єднати їх у пари і дати можливість обговорити свої ідеї. Потім вони мають представити фінальну версію твору або спільну, або індивідуальну. [11]

Ще одним варіантом поєднання музики, малювання й письма є новий тренд мистецтва та ефективний засіб розвитку креативності – дудлінг (від англ. doodling – "каракулювання") – механічне, неусвідомлене малювання спонтанних орнаментів, які самі приходять в голову і не несуть в собі смислового навантаження. Слухаючи запропонований музичний твір, студенти починають малювати. Як тільки в дудлі розпізнається форма, поруч з нею пишеться слово, яке її характеризує, потім дудлінг продовжується. Після того як музика стихне, студенти пишуть історію, використовуючи слова, записані поруч з малюнками. Серед творів, які можна запропонувати для «письма під час прослуховування»: "Симфонія №6 фа мажор Пасторальна" Л. ван Бетховена, "Казки віденського лісу" Й. Штрауса, "Мелодія" М. Скорика, "Колесо життя" Є. Хмара та ін. Також можна звернутися до інструментальної версії відомих популярних, джазових, народних або рок пісень. Наприклад, пісня Луї Армстронга 'What a wonderful world'. Під час прослуховування студенти заплющують очі і уявляють свій найкращий день, потім вони малюють свої ідеї на папері і обмінюються малюнками. Завдання – описати найкращий день свого товариша за його малюнком. Потім студенти зачитують свої твори і обговорюють, чи співпала їх версія з версією авторів малюнків.

Писати під музику (Schreiben zu Musik) – набагато складніше завдання. Тут студенти мають встигнути записати свої враження або фантазії під час прослуховування музики. Основна ідея тексту має бути визначена швидко, якщо можливо, на початку прослуховування. Автор повинен продовжувати записувати свої ідеї під час прослуховування. В результаті цього процесу зазвичай з'являються фрагменти речень або тексту, які можна впорядкувати й оформити в завершений текст або обговорити усно. [8] Текстові форми, які можуть бути використані: листи, оповідання, діалоги, сцени для музичного відео, фільму або п'єси, коментарі, тексти пісень. З метою полегшення завдання викладач може під час слухання музичного твору задати 5-10 запитань, відповіді на які можуть допомогти скласти історію (наприклад: Хто з'являється? Як головний персонаж виглядає? Що він робить зараз?). Слухаючи музику, кожен учасник записує речення-відповідь, натхненне музикою, а потім створює зв'язний текст. Твір А. Копленда "Кіт та Миша" чудово підходить для такого завдання. Можна спочатку не анонсувати назву твору, даючи таким чином студентам більше свободи для фантазії. [13] Фортепіанна п'єса Л. ван Бетховена "До Елізи" також може бути гарним стимулом до написання текстової версії листа.

Schreiben über Musik (письмо про музику) може бути як характеристика музичного твору, опис своїх емоцій і вражень від прослуханого, так і аналіз особливостей його форми, змісту, стилю, який вимагає від автора більш глибоких знань. Такий вид письма потребує більше часу і може охоплювати більше ніж одне заняття. Тут необхідно надати інформацію про композитора та історію написання твору, структуру твору, жанр, засоби виразності, свої враження, тому перш ніж починати писати текст, необхідно опрацювати лексику, ознайомитися з текстовою інформацією про твір та його автора, вивчити певні граматичні конструкції.

Speaking: Музика є відмінним засобом заохочення до мовленнєвої діяльності. Після прослуховування музичної композиції викладач може задати студентам просте питання "Що ви думаєте про цей твір?" і таким чином налаштувати їх на навчальний процес і допомогти швидко включитися в роботу. Можна поставити більш складні й цікаві питання, такі як:

- Як ви думаєте, для кого це було написано?
- Яка нагода підійшла б для цієї музики?
- Скільки людей, на вашу думку, виконували цей твір?
- Які емоції може викликати у вас цей твір?
- В який час доби найкраще слухати цей твір?

• Чи візуалізували ви щось під час прослуховування? Образ, людину, розповідь, світ?

• Як ви думаєте, скільки часу зайняло написання цього твору?

• У чому, на вашу думку, цінність цієї музики? Чи можна її назвати "шедевром"?

Невеличке опитування – це перший крок. Наступним кроком може бути стимулювання до дискусії, обговорення в парах, підготовка усної доповіді, рольова гра, і тут немає меж. Студенти можуть створити коротку історію або провести невелике історичне дослідження і спробувати розповісти вигадану версію першого виконання твору в 16-му чи 19-му столітті. Можна організувати інтерв'ю або прес-конференцію, в якій будуть брати участь композитор, виконавець, журналісти і музичний критик.

Останнім часом все більше популярності набирає така педагогічна технологія як сторітелінг (англ. storytelling – "розповідання історії"). Завданням сторітелінгу на думку Н. Саєнко є "донесення повчальної інформації до слухача (читача) у вигляді розповіді, історії, притчі, байки тощо, яка має викликати емоційний відгук і сприяти збагаченню життєвого досвіду студентів". [5] Існує чимало інструментальних композицій, які могли б спонукати до такої форми роботи. Гарним прикладом є музичні казки "Петрик і вовк" С. Прокоф'єва, "Ангел щастя" (Der Glückselig; музика Г. Генделя, Д. Мійо, К. Дебюсі, Р. Шуман та ін.), "Три веселі байки" (Three Fun Tales) Д. Дорфа. Студентам можна запропонувати послухати якусь частину казки з розповіддю, а потім в кульмінаційному моменті залишити їх тільки з музичним супроводом. Вони мають завершити історію покладаючись на свої емоції і враження, які вони отримали під час прослуховування другої частини.

Висновки. Виходячи з вищесказаного, можемо впевнено стверджувати, що інструментальна музика є безмежним й безцінним джерелом натхнення під час вивчення іноземної мови. Вона універсальна, її розуміють незалежно від мови; вона викликає менше хвилювань з приводу того, що щось можна неправильно зрозуміти; вона заспокоює, сприяє кращій розумовій діяльності, покращує настрій і, найголовніше, відкриває шляхи до творчого мислення, розвиває вміння слухати і допомагає нам поєднувати розрізнені ідеї в одне ціле. Пріоритетними для використання на заняттях з іноземної мови є колоритні, образні музичні твори, що викликають яскраві асоціації та бажання поділитися враженнями, описати емоції та переживання.

Список використаних джерел:

1. Гора, Т. В. (2014). Застосування пісень на уроках англійської мови в початкових та середніх класах. *Таврійський вісник освіти*. (1(1)). 195-202. Вилучено із [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2014_1\(1\)_35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2014_1(1)_35)
2. Капітан, Т. (2019). Специфіка методики використання музики в процесі навчання іноземної мови. *Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії»*. (с. 159-163). 20 лютого 2019 р., Кропивницький, Україна: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка.
3. Мишко, С. А. (2015). Музика у викладанні іноземних мов. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. (13). 286-291. Вилучено із http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sdzif_2015_13_45
4. Сабітова, А. & Скіцько, І. (2019). Використання музики як метод вивчення іноземних мов. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура : зб. наук. праць*. (с. 480-482). Київ, Україна: НАУ.
5. Саєнко, Н. В. (2020). Використання методу сторітелінгу на заняттях з іноземної мови в технічному зов. *Вісник ХНАДУ*. (91). 210. DOI: 10.30977/BUL.2219-5548.2020.91.0.210
6. Юцевич, Ю. (2003). *Музика: словник-довідник*. (97). Тернопіль.
7. Ambrosius, H. *Klassische Musik im DaF/DaZ-Unterricht*. Berlin. Retrieved from <https://www.manfred-huth.de/fbr/unterricht/sek/klass.html>
8. Brock, U. (2007) *Kreatives Schreiben im vielsprachigen Deutschunterricht*. (Inaugural-Dissertation). Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg. Erlangen, Deutschland.

9. Degrave, P. (2019). Music in the Foreign Language Classroom: How and Why? *Journal of Language Teaching and Research*. (10). DOI: 412. 10.17507/jltr.1003.02.
10. Dixon, G. *Music for the Masses. How to Bring Classical Music to ESL Students*. Retrieved from <https://busyteacher.org/22844-esl-classroom-how-to-bring-classical-music.html>
11. Lems, K. (2005). Music works: Music for adult English language learners. *New Directions for Adult and Continuing Education*. (107), 13-21. DOI: 10.1002/ace.185.
12. Maglicoglu, S. (2017). Schreiben zu,- mit und durch Musik. *Kategorie: Anleitungen für Schreibübungen*. 23. März 2017. Retrieved from <https://schreibhaus.wordpress.com/2017/03/23/schreiben-zu-mit-und-durch-musik/>
13. Rüger, G. (2008). Die Katze und die Maus - Kreatives Schreiben zu Aaron Coplands „Le chat et la souris“. *Grundschule Musik*, (46) 12-15. Hannover, Deutschland: Der Friedrich-Verlag.
14. Wicke, Rainer, E. (2019). *Musik im DaF-Unterricht – eine Unterrichtsreihe*. Retrieved from <https://p.dw.com/p/3Hi8N>